

SOKFÉLE.

10. Szám. Béts. Februárius 1-ső napján. 1833

Emlékeztető Jegyzetek.

Januárius.

30. Jan. — 1648. A' Német alföldi tartományok souverinitása elismértetik a' Spanyol kormánytól. — 31. Jan. 1544. I Ferdinand Tsászár Kőszegből és Kismártonból kitiltja a' Zsidókat. — 1815 † Pétervárátt Herman F. időkben a' legnagyobb bányász 's metallurgus.

Februárius.

1. Febr. — 1758 született Kosegarten híres németíró 's szónok. — 1805. Felsőges Urunk emlékezetre méltó hirdetmenyt bocsát birodalmának lakóihoz. A' Posonyi béke feltételei frantzia 's német nyelven közhírré tétetnek. — 1814. Blücher tüzesen megtámadja a' Frantziákat 3 helyen. La Rothjére falunál legvéresebb a' viadal. Tsak az éj sötétsége menti meg a' veszedelemtől a' frantzia hadat, mely 75 ágyút vesz. — 1819. Mirsa Abdul Hassán persa Követ megérkezik Bétsbe.

Gerard.

Gerard István Frantzia Marsall 's Pair életének nevezetesb rövideden érintett napjai, úgy vélem, nem lesznek érdek nélkül azok előtt, kiket a' jelenkor szövényes történeti, 's hősei érdekelnek. Gerard, ez a' nevezetes Katona Frantzia Országban született 1773. Figyelmet először Olasz Országban, 's a' Rajna mellett vont magára, midőn Adjutánsa volt Bernadottnak. Ez Bétsbe ment mint követ, 's Gerard követte. Itt feltűzeti a' követség lakjának kapujára a' háromszínnű zászlót, a' Bétsi nép öszszetódul erre annyira, hogy Bernadotte veszedelemben forog. Szorultságában leül, 's ír a' Tsászárnak, de ki viszi el ennek a' levelet? Dühöngő csoportok fogták körül a' palotát, 's rémítve

Toldalék a' M. Kurírhoz.

kiáltanak. Gerard át veszi a levelet, lovára ugrik, 's keresztül vágat bátor szívvvel a' töméntelen sokaságon, átadja a levelet, 's meg menti generálját. Az Austerlitz-i vérmézőn Ezredesnek, 's a' Betsület-legio Commandeurévé neveztetett. 1809 feje lett Hertzeg Ponte-Corvo táboritisztségének (Generalstab). 1811 ditsőségesen részesül Smolensk ostromában, 's a' Moskwa melletti győzedelemben. Katzbachnál sebet kap, de el nem hagyja a' tsatátért, két nap múlva Liptse mellett ismét egyet kap, mellyből annyira kigyógult midőn Napoleon Elbából viszzatért, hogy zászlója mellé állhatott. Napoleon Frantzia Ország Pairének nevezi, 's átadja néki a' Mosel melletti hadat. Ligny előtt ditsérettel hartzol. Waterloonál, azon pillantatban midőn a' gyalogságot Bielgu falu ellen vezeti, egy lövés melljét találja, de e' miatt el nem akarja hagyni az ütközetet átvitvén magát a' Loire tul partjára. A' tsászári sereg eloszlik a' Bourbonok parantsára, 's Gerard engedelmet kap, hogy Toursban gyógyíttathassa magát; innét Párisba ment, de harmarjában a' had, 's a' politia ministerétől azt a' tanátsot kapja, hogy költözzék ki hazájából; erre Brüsselbe megy, 's feleségül veszi Valence Generalhadnagy leányát. 1817-ben viszza tért Frantzia Országba, 1822, 1823, 1827-ben követnek választatott. 1824 a' vadászatban egy szerentsetlen puska-lövés által megfosztatott bal szemétől, 's jobb szeme is nagyon elgyengült ez ólta. Mint részesült a' Juliusi napokban, az tudva van. Az uj kormány Marsallnak nevezte, melly tisztségre már Napoleon is méltónak ítélte. Augustustól fogva egész Octoberig 1830-ban Hadiminister volt, 's minden önhaszonkérés nélkül hazájának élt. XVIII Lajos 's X Károly alatt igen meg vala fogyva a' sereg, Gerard fáradhatatlan szorgalommal hadi lábba állíttotta. Perier alatt

fővezér lett, 's megmentette Belgium függetlenségét. Hadi tudománya, mellyel Antverpia várát megvette, szerénysége mellyel irta tudósításit, 's mérséklett bánása, mellyel viseltetett meggyőzött ellenei iránt legszebben fejledeztek rövid idő előtt egész Európa szemé előtt.

B a r b a r o k.

Igy nevezettek a' régi Görögöktől mind azon nemzetek, mellyek tőlök eredetre, politiára, 's törvényre különböztek. 'S minthogy illyenek valának a' Persák, Aegyptomiak, Zsidók, Arabok, Gallusok, Romaiak 's a' Németek ezen tsufnévvel is tiszteltettek meg, az az: Barbaroknak nevezettek. Ha egy Szónokot kiakartak tsufolni azért hogy nem vala elegendőképp érthető beszéde ezt az értelem nélkül való Szót *Barbast* kiáltották néki közönséges gyűlésekben. Ez utóbb Barbarra változtatott, 's azon népekre ragasztott, kiknek nyelvét nem értették a' Görögök.

Könyvesmertetés, melly most itt Bétsben sajtó alatt vagyon.

A magyar nyelvnek fényre botosított ágozati; németül írt munkáját magyarázván P.

Ezen munkának *kilentz* első Része a magyar nyelvnek saját tulajdonságu éleletes szövevényét vizsgálja; de tsupán tsak ágozatira nézve.

A *tizedikben* 747. ollyatén tsak egy szótagbul álló törzsszó fordul elő, mellyet mindenestől tsak egy formán ért, valakiről azt mondhatni, hogy tud magyarúl.

Tizen egyedik Rész. Ezen törzsök szók nyilván

bizonyítják a beléjük óltott eredeti teremtvény jeleit. — Szinte azon eredetnek tagadhatatlan bélyegét viselik a *Szópótok* (affixa) és ezeknek *pótagjai* is (suffixa), melyekkel izenként nevededett a magyar nyelv idő jártával.

Tizen kettődik. Rész. A magyar Nemzetnél tökéletes egyenlőségre hajlott a beszéd mindjárt előstül, nyelvének kezdetével; ez pedig, ágozatira nézve, valamint kezdődött, szinte azonként mindenkor hasonló épségben fel is tartotta magát mind ekkoráig.

Van igen is egy kis különbség némelly szóéjtésben; de ezt, tsekélységére tekintvén, különös fajnak (dialectus) mondani valóban nem lehet. Ezt pedig ki vevén, tsak egy aránt beszél, valaki magyarul tud, az egész Hazában, Erdélyt is hozzá foglalván — a' megértt erköltsü nemes ember szint úgy, mint a leg gyávább paraszt aszszony.

Bizonyítják a magyar nyelv ágozatinak állandó tökéletes egyenlőségét az mult Századokban ugyan azon nyelven költ 's oda nem veszett Iroványok is; de ezeknél mindenek előtt arra kell figyelmeznii, hogy deákos orthographiánkknak több idő kori szennyét nyelvünknek ábrázatjára ne dörgöljük, és a mi tsupán tsak régibb európai írásunk színét piszkolja, azt nyelvünk tökéletlenségének ne tulajdonítsuk.

Igen is ferdén itél tehát, valaki a' deákos magyar írásnak nálunk koronként változtatott formáját ollybá veszi, mintha szint annyit tántorgott volna egyszers mint a nemzeti nyelv is, holott ez semmi nemü változást nem enged az ő éleletes ágozatiban.

Tizen harmadik Rész. Azt lehet alkalmasint állítani: hogy az egész kerék földnek nálunk ekkoráig ismeretes nyelvei közül egyetlen egy sem rokonos a magyarral; bizonynál bizonyosabb pedig az, hogy a ma-

gyar ajak szint olyan idegen a Lappók és Finnusok beszéd nemeitől, mint más minden európai nyelv rokonságátul (§. 173—182.)

Tizen negyedik Rész. Az való, hogy a magyar nyelv más európaiakkal sokakban közösül; de! a ki haba hurgyáskodni nem akar, azt vegye az efféle etymológiáknál fontolóra: ha nem éleletes magyar szó — e az, mellyet másunnan hozzánk jöttek gondol? — a felhozott példák szerént.

Tizen ötödik Rész. Hajdan történt dolgoknak a magyar nyelven tsillámló 's arra mutató szinképe: hogy a mostani törzsökös Magyarok azon régi Scytháktól származandók, mellyeknek Nemzete, *Herodot* és *Trogus Pompejus* szerént, leg idősebbnek tartatott e világon — ősfiai lévén azon, a Chinaiaknál *Hiongnu* nevezet alatt ismértes *Húnyok*nak (Hunni), a' kik Attilának vezérlése alatt, dérral durrall támodták meg Európát — hogy tsak azon egy ajaku vólt légyen ez a három nevezet alatt híredetes Nép, és hogy, más elemébéli tehetsége mellett, olvasni, írni és számolni is tudott már az ő kezdetbéli Chinával határos anya hazájában.

Végtére több ollyatén éleletes magyar szó fordul elő, mellynek értelméhez fogva lehet annyira mennyire irányozni, az említett régi Scytháknak hajdani erköltsét, hit vallását és némelly nemzeti szokását.

A' Fichte Philosophusi Rendszere.

Fichte, az ember rendeltetéséről való munkájában (Über die Bestimmung des Menschen) így okoskodik: Nints semmi állandó, sem kívültem sem bennem; hanem tsak szünet nélkül való változás. Én semmi létéről nem tudok semmit, még a' magaméről sem. —

Nints semmi. — *Én magam* átaljában nem tudok és nem vagyok; *képek* vagynak; ezek teszik tsupán *azt* a' mi van; és ezeknek egymásról olyan tudományjok van, mint képeknek; — olyan képeknek, a' mellyek eltűnnek, a' nélkül, hogy volna valami, a' mi előtt eltűnnek; — a' mellyek képekről való képek által függenek öszve; — olyan képek által, a' mellyekben nints semmi lefestve, a' mellyeknek nints semmi értelmek, semmi tzéljok. — *Én magam* egy vagyok ezen képek között; sőt *én magam* nem vagyok ez, hanem tsak egy képekről való öszvezavart kép. — Minden valóság (Realitát) egy tsudálatos álommá változik; élet nélkül melyről van az álom, és lélek nélkül, mely álmodik; olyan álommá, mely egy magáról való álomban egyesül. — A' *Nézet* (Anschauung) álom, — a' *gondolat* a' minden lételnek, minden valóságnak — az *én* léttemnek, erőmnek, tzéljaimnak, ön képzeletem szerént való forrása — azon álomról való álom.“ —

Ebben a' Philosophusi Rendszerben, az igaz hogy senki a' másikat meg nem szereti; és ha ebből hozítéletet testvérjeire, nem tsuda, ha azokat mint hágy-mázban lévő betegeket vagy megszánja, vagy kineveti, 's átaljában a' Philosophiáról, mint a' mely ötet minden méltóságából kivetkezteti, jelentés nélkül való képpé mázolja, minden boldogító reményjeitől megfosztja: mint valami lelki Zsarnoktól megiszonyodik; vagy azon mint valami tündér világban kalandozó lelki tsudafin magát jótzün kikatzagja. — De vagynak ennek az ábrándozó testvérnek olyan testvérjei is, a' kik nem az álmok világában bandsalogznak, hanem a' valóság országában járnak, a' kik előttünk az Igazságnak fákláját meg gyujtják, a' szépnek bájjait felfedezik; a' jónak édes gyümöltseit előnkbe rakják, 's az ezeknek éldeletére való serkentés 's bennünk ez által

származott törekedés által, szívünkben különös megelégedést, ellenkező természetünk közt tsudálatos harmóniát szereznek, meszsze terjedő 's lelkünkben ele-nyészthetetlen reményjeinknek tsalhatatlan beteljesedését hathatósan biztosítják. — 'S mitsoda önmagával nem gondoló volna az, a' ki ezeket, azért, vagy annál is gyarlóbb testvérjeiért gyanúba venni, le nézni, vagy talán meg is vetni bátorzkodnék? — Bárándról.

Melyik Nemzet volt a' házassági életben különösen hív?

A' Római. — Ezek közt meg volt engedve, hogy a' házasok, egymástól akkor váljanak el, a' mikor akarnak, és mégis a' mint Dionys. Halicarn. 11, 25. Valer. Max. 11. 1. §. 4. Gell. IV. 3. XVIII. 21. bizonyítják, 500 egész esztendő alatt, tsak egyetlenegy pár sem vált el egymástól. A' legelső, a' ki feleségétől el vált, volt *Sp. Carvilius*. Ez is pedig nem hűségte-lenségéért, hanem meddőségéért bocsájtotta el magától feleségét. De ezt is igen kárhoztatták hazafiai, azt állítván, hogy a' házastársi hűséget, eleibe kellett volna tenni a' gyermekek szeretetének. — Ha nálunk ilyen törvény volna, bezzeg nem volna vége hossza az el-válásnak! —

Mikor foly jól a' disputáció? Lichtenberg, volt Göttingai elmés Professor, ezt szokta mondani: „arra, hogy két ember között a' disputáció jól folyjon, el múlhatatlanul megkívántatik, hogy az egyik a' dolgot ne értse: de még sokkal jobban foly az, ha azt egyik sem érti.

V. J.

A' Frantzia szépségek.

Hogy tetszenek az Úrnak, a' Frantzia szépségek?
 kérdé egykor egy idegentől, két módosan felfodorga-
 tott hajú, jól kiporozott bőrű 's a' légújabb izlés sze-
 rént kifestett ábrázatú Dáma. — Aszszonyaim! vala a'
 felelet: én igen keveset értek a' festéshez. V. J.

A' k i s L y á n k a.

Vigan szökell a' kis Lyánka
 Kertje Ró'sái között
 Mellyeket gyenge kacsója
 Reggelenként öntözött. —
 Enyelgve hajhászsa a' kis
 Munkás Dongót; — 's nem látja
 Mint züg, süvölt, sziszeg felé
 Felmeresztett fülánkja.
 „Vigyázz kis Lyán! tsipős a' méh“
 Így szöll edgy kedves Alak
 A' Bokorból, „jer! ne félj itt
 Keblembe szoritalak.“
 'S az ártatlan megrettenve
 Dül az Ifjú melljére
 'S edgy kéz fogás — edgy tüzes tsók
 Szófogadása' bére. —
 Jó Lyán! mért nem hagyta inkább
 Megtsípetni kezetskéd,
 Nem verne most hívtelenért
 Ált - nyilalt kis szivetskéd.

R e j t e t t s z ó.

Nyáron félrevetnek, Télen elővesznek,
 Tzifraságul elől rám egyetmást tesznek;
 Olvass vissza felé, egy főszemélyt tesznek
 Betüimből azok, kik Házások lesznek.
 Megfejtés: a' 9. számban: Magyar Kurir.